

Princíp súťaživosti ako pilier „reformy“ výchovy a vzdelávania

V programovom vyhlásení vlády sa uvádza, že uplynulých rokoch bolo školstvo „predmetom mnohých zmien, ktoré vždy nepriniesli žiadaný účinok“. Skúsenosti naopak potvrdzujú, že „účinok“ reforiem sa prejavil zvyšujúcim sa chaosom, byrokraciou, neistotou, nedostatkom času na podstatné výchovno-vzdelávacie ciele a úlohy, preťaženosťou, fyzickou aj psychickou vyčerpanosťou rodičov aj učiteľov – a aj napriek neustálym zmenám si súčasný stav vyžaduje ďalšiu zásadnú zmenu.

Aby sme však mohli zmeniť náš výchovno-vzdelávací systém a „**posunúť slovenské školstvo, vedu aj šport výrazne vpred**“, je podľa nás najprv nevyhnutné, spochybníť všetky komerčne zamerané princípy, ktoré s jednostranným úmyslom úzkych skupín prenikli do nášho výchovno-vzdelávacieho systému, „ovládli naše školstvo“, spôsobili jeho krízu a úpadok a naďalej prispievajú k prehlbovaniu spoločenskej a morálnej krízy.

V oblasti školstva si dala vláda ako dôležitý cieľ „pripraviť zmenu štátneho vzdelávacieho programu tak, aby podporoval výchovu k sebestačnosti, zodpovednosti za vlastné konanie, šetrnosti a ohľaduplnosti, **kritickému mysleniu a mysleniu v súvislostiach**, k občianskemu aktivizmu, obhajobe vlastného názoru a rešpektu k názorom druhých ľudí“. Sú to hodnoty, ku ktorým by sme mali deti a žiakov v rodine aj v škole bezodkladne a dôsledne vychovávať. Ale je naozaj **dôsledná výchova v záujme súčasnej politiky**, v záujme súčasnej vlády? Uvedomila si vláda, čo sa skrýva za týmito požiadavkami? Je naozaj v záujme vlády zmeniť aj doterajšie postoje politikov a dať konečne potrebný **priestor témam kultúry a výchovy v najširších súvislostiach a verejnej diskusii o nich aj v médiách**? My si myslíme, že ÁNO! Keďže uznávame „princíp kritického myslenia a myslenia v súvislostiach“, musíme uznať aj požiadavku spochybnenia všetkých pojmov, princípov, metód a myšlienok, ktoré mnohí politici, učitelia, psychológovia aj rodičia prijali a naďalej prijímajú za „pozitívne“ a samozrejmé bez toho, aby by sa nad nimi zamysleli v širších súvislostiach.

Obdobie „krízy“, ktoré v súčasnosti prežívame si rôzne uvedomujeme aj na základe toho, nakoľko komplexné a aktuálne informácie máme k dispozícii. Život nám denne nastoľuje otázky, ktoré ako sa ukazuje, musíme čo najskôr **prehodnotiť komplexne a z hľadiska súvislostí**. Vychádzajúc z prác a myšlienok K. P. Liessmanna, E. Chmelára, J. Kellera a T. Hodgkinsona sa postupne zamyslíme nad zmyslom a obsahom princípu súťaživosti, princípu konkurencie, princípu testovania, princípu špecializácie, princípu kariérového poradenstva, princípu reforiem a neustálych zmien, princípu propagácie činnosti a ďalších princípov, presadzovaných a uplatňovaných nielen v našom školstve.

Ako prvý preberieme **princíp súťaživosti**, ktorému venuje vláda vo svojom programovom vyhlásení mimoriadnu pozornosť. Pomocou výrazov „na súťažnom princípe“, „na súťažnom základe“, „súťažné a transparentné nástroje“, „súťažné financovanie“, „súťažné financovanie

vedy“, „prostredníctvom súťažných programov“, „v medzinárodnej súťaži“, „...aby komunikovali, súťažili a boli konkurencieschopné“.... vyjadruje nový minister školstva svoj jasný a vyhranený názor na význam a potrebu súťaživosti v školách a medzi školami. Zároveň sa však objavuje v texte o školstve aj protirečivý cieľ „motivovať k **zvyšovaniu spolupráce** pracovník“, čo je v dnešnom konkurenčnom a súťaživom prostredí takmer nemožné....

Konrad Paul Liessmann, rakúsky vedec roka 2006, v kapitole **Pisa – honba za poradím** píše: „Súťaživosť, ktorá patrila od počiatku k tradíciám vo svete vedy a prejavovala sa v spore o lepšie teórie a atraktívnejších učiteľov, sa dnes znovu vynachádza a vrhá na imaginárny trh, ktorý sa vytvára až stanovením poradia.... To, čo môže byť za určitých okolností veľmi zmysluplné sa absolutizuje a povyšuje na jediné kritérium.“ **Naše obavy** vyplývajú práve zo súvislostí, ktoré Liessmann ďalej rozvádza. Čo má byť výsledkom súťaží a súťaživosti? No predsa – rebríček a poradie! Na základe čoho, akých kritérií sa poradie stanovuje? No predsa podľa kvantitatívnych kritérií a parametrov, ktoré nemajú navzájom často nič spoločné! Pre vládu, ktorej cieľom je **iba vzdelávanie** (teoretická stránka), môže pomerne presne (podľa skutočných zámerov vlády) merať jeho výsledky. Ak to má byť však **výchova aj vzdelávanie** (prax a teória komplexne a v súvislostiach), podľa akých kritérií budeme súťažiť a určovať rebríčky? Vari výchove vlastností ako sú čestnosť, trpezlivosť, vytrvalosť, pravdovravnosť, principiálnosť, ohľaduplnosť, kritickosť, tvorivosť, vzťah k hodnotám, ochota pomáhať, schopnosť spolupracovať nemáme venovať pozornosť? Prečo potom už dávno nevytvárame aj rebríčky múdrych a charakterných ľudí? „Fetišizácia rebríčkov je výrazom a symptómom špecifickej formy nevzdelanosti – chýbajúceho úsudku.“ Skutočnou **funkciou súťaží** a rebríčkov je „**normatívne násilie**“. Rebríčky sa stali formou kontroly a riadenia a ich skutočným cieľom je „**pripraviť oblasť vzdelávania o posledný zvyšok slobody**“. Preto aj pedagogika ako veda musela byť odsunutá na okraj záujmu spoločnosti, aby sa otázkam výchovy postupne prestala venovať pozornosť. Rankiny sú „skvelou zámenkou pre krátenie rozpočtov, rušenie inštitútov, študijných odborov, vedeckých pracovísk“, pretože sa od nich čakalo lepšie umiestnenie... Takto „dochádza postupne a pozvoľne k reštrukturalizácii celého vzdelávacieho systému, v ktorom už bezpochyby nejde o poznanie, vedeckú zvedavosť, akademické slobody, ale o aplikácie, kontrolu, prispôsobenie a teda o všetky podoby nevzdelanosti“. (52-61)

V súvislosti s vedomostnými súťažami však nie sú podľa nášho názoru podstatným ukazovateľom vedomosti, ktoré žiaci získajú, ale **spoločenské a výchovné dôsledky súťaživosti** medzi nimi. Zámerom moci je, aby sa žiaci neučili len tak „pre potešenie“, ale s cieľom získať za vedomosti materiálnu odmenu. Na margo televíznych vedomostných súťaží píše **Liessmann**, že jediným princípom, ktorý spája množstvo informácií a významov je náhodnosť bez kontextu a vzdelanie je degradované na spoločenskú hru s cieľom ohromiť svoje okolie, ale hlavne poraziť svojich súperov. **Eduard Chmelár** vystihuje podstatu súťaživosti a hľadá etiku v sekularizovanom svete slovami: „...tam, kde je porovnávanie, je aj súťaženie, a **tam, kde je súťaženie, je aj agresivita a násilie**“. (99) V tejto súvislosti je nanajvýš aktuálne zvlášť pre rodičov, učiteľov

a vychovávateľov, ujasniť si, čomu chcú učiť deti a žiakov, keď akceptujú a podporujú rôzne súťaže, s ktorými sa všade okolo nás „roztrhlo vrece“. Súťažíme zámerne aj náhodne, v niečom aj vo všetkom. Školy súťažia (niekedy ešte bez rebríčkov) o najlepších žiakov, o najlepšie projekty, o najlepšie podmienky, o certifikáty „kvalita školy“, „bijú sa“ pri získavaní čo najväčšieho počtu nových žiakov práve pre tú svoju školu. Žiaci súťažia v olympiádach vedomostí, v športových výkonoch, navzájom porovnávajú svoje matematické, prírodovedné, technické, kultúrne a iné schopnosti, aby mali body pri prijímaní na ďalšie štúdium. Bez súťaží si už náš život nevieme ani predstaviť... Súťaže neobišli ani webové portály, ktoré sa na ne zvlášť špecializujú. Nájdeme tam celú škálu súťaží: nové, zaujímavé, najlepšie, internetové, sms-kové, študentské, tvorivé, spotrebiteľské, mediálne, o ceny, pre ženy, pre školy... všetko s reklamným cieľom upozorniť na svoj produkt.

Ako sa teda zdôvodňujú **ciele, ktoré propagujú potrebu a význam rôznych súťaží?** Každému premýšľajúcemu človeku je jasné, že komerčne. Aj detské súťaže, ktoré kedysi boli zdrojom skutočnej výchovy na báze zdravej súťaživosti (bez zámeru kohokoľvek zarábať na výkonoch detí) sa dnes zmenili vo svoj opak. (Podľa Kellera je to osud všetkých „dobrých“ myšlienok založených na komerčných cieľoch.) To znamená, že sa stali zdrojom manipulácie s myslením a konaním dieťaťa, kde vôbec nejde o pozitívny výchovný vplyv na dieťa, na žiaka, ale len o čo najrýchlejší a najvyšší finančný zisk. A v konečnom dôsledku o výchovu „poslušného konzumenta“.

Vladimír Burjan uvádza päť najčastejších námietok proti súťažiam a snaží sa ich vyvrátiť. Zdôvodňuje ciele, ktoré sú podľa neho zmysluplné, pretože *majú viac pozitív ako negatív, a preto považuje za rozumné vedomostné súťaže organizovať.*

Na prvú námietku, podľa ktorej je *trhovo orientovaný kapitalistický svet už vo svojej podstate nezdravo súťaživý a tento stav sa organizovaním ďalších súťaží len zhoršuje, argumentuje: „Áno, svet do ktorého vyrastajú naši žiaci, je (žiaľ) nezdravo súťaživý. Práve preto je dôležité ich na to pripravovať. Ved' v živote a v zamestnaní ich určite čaká mnoho vážnejších „súťaží“, než sú tie školské.“*

Podľa nás však tento „argument“ obhajuje čisto komerčný záujem. Namiesto toho, aby sme ukazovali našim deťom iné – ľudské a humanistické hodnoty, aby sme svet a seba menili v ich zmysle, máme sa neustále prispôbovať komerčnému prostrediu, ktoré tieto hodnoty celkom znevážilo? Vari autor nevidí, kam tento súťaživý systém dovedol celý svet? A nezamyslel sa nad tým, kam ho ešte môže doviest', keď sa včas nespamätáme? Aj naše chápanie „školských“ súťaží musí byť založené na tom, že z hľadiska výchovy sú pre žiakov v danom čase tými najdôležitejšími! Žiadne dôležitejšie súťaže z hľadiska budúcnosti neexistujú! Na našich žiakov čakajú v živote také situácie, aké im už dnes predložíme. Podľa dnešných vzorov a modelov sa začínajú správať už teraz a budú sa správať aj v budúcnosti! Ak sa jej vôbec dožijú....

Na druhú námietku, ktorá poukazuje na *demotivačný vplyv každej súťaže, kde môže zvíťaziť iba jeden, alebo iba malá skupina účastníkov a ostatní si odnášajú pocity sklamaní, neúspechu, či*

dokonca menejcennosti autor reaguje: „Vedieť prehrávať je tiež dôležité. Žiaci by sa mali učiť prijímať aj neúspech s nadhľadom. Mali by si budovať rozumnú hierarchiu hodnôt a učiť sa chápať, že neúspech v žiackej súťaži je v porovnaní s inými vecami nepodstatný.“

Áno, treba učiť žiakov prijímať aj neúspech s nadhľadom. Avšak podľa nás je to možné len prostredníctvom akcií a súťaží organizovaných s nadhľadom a bez manipulácie! To znamená, nemali by porovnávať neporovnateľné, nemali by motivovať žiadnymi materiálnymi odmenami ani odsudzovať či trestať za neúspech... Mali by sa zmeniť na zábavné hry, kde bude porovnávať jednotlivca svoje schopnosti iba a jedine sám so sebou. Ako si má budovať žiak „rozumnú“ hierarchiu hodnôt, keď je každá súťaž už v základe neobjektívna? Žiadna súťaž, s ktorými sa bežne stretávame, neberie do úvahy rôzne podmienky, v akých deti vyrastajú, ich rôzne osobnostné predpoklady, rôzne materiálne možnosti, atď. Každý, kto sa súťaže zúčastňuje (často sa dokonca musí zúčastniť či chce alebo nechce!), musí sa prispôbovať tým, ktorí majú pre súťaž najlepšie predpoklady a ani sa o to nemuseli zvlášť pričiniť. Ešte ani nezačali súťažiť a už majú náskok!

Tretia námietka hovorí o tom, že vo väčšine súťaží je dôležitá rýchlosť, rýchle myslenie a rýchle reagovanie. V živote však rýchlosť často nie je najpodstatnejšia a vo vede napríklad rozhoduje skôr hĺbka myšlienok, originalita, vytrvalosť, systematickosť...

Aj tu autor polemizuje: „V živote sú situácie, kedy je rýchlosť dôležitá a aj také, kde rozhoduje niečo celkom iné. Ľudia a žiaci tiež nie sú rovnakí: niekoho rýchlosť stresuje, iných naopak časový tlak motivuje k veľkým výkonom. Možno aj vďaka súťažiam spoznajú žiaci svoj typ reakcie na časový tlak a ak s ním majú problémy, môžu sa postupne učiť lepšie ho zvládať.“

Naopak, pozorujeme, že dnes už takmer všade rozhoduje rýchlosť. Dôsledkom „rýchleho vzdelávania“, bez dostatočného času na precvičovanie a upevňovanie vedomostí je ich všeobecne nižšia kvalita, o čom máme dostatok poznatkov. Z hľadiska subjektu sa dokonca nižšia kvalita považuje za pozitívum, pretože tým sa ďalej znižujú nároky na ďalší výkon a kvantitu poznatkov. Všetci (žiaci, rodičia aj učitelia) sú totiž neustále rastúcimi požiadavkami na výkon takí unavení, že im dobre padne, podávať občas konečne aj nižší výkon... Hĺbka myšlienok, originalita a systematickosť sa z nášho života a zvlášť zo školy takmer vytratili. Pre komerčné záujmy kapitálu sú to kvality nielenže nezaujímavé, ale dokonca nebezpečné. Preto kladie ich rozvoju všemožné prekážky, akou je aj časový tlak. Ten môže motivovať jednotlivca k výkonu, ale ak sa z toho stane zvyk a permanentne mu **chýba pokoj na premýšľanie**, nikdy sa nenaučí premýšľať ani do hĺbky a ani v súvislostiach. V záujme vyššej kvality výchovy a vzdelávania, musíme každý **časový tlak odstraňovať a nie sa mu prispôbovať!**

Štvrtá námietka znie: *Kto chce vyhrať, musí podať dobrý výkon presne v čase súťaže. Stačí zaváhanie v nesprávnu chvíľu a žiak zažije neúspech a sklamanie. Pritom môže ísť o výborného žiaka, ktorý iba „nemal svoj deň“. To je nespravodlivé.*

Autor na túto námietku reaguje: „Áno, život je niekedy „nespravodlivý“. Stačí krátke zaváhanie a veľká životná šanca je preč... A práve preto by sa žiaci mali učiť podať skvelý výkon presne

vtedy, keď to potrebujú... je určite lepšie, keď sa to žiak postupne naučí pri školských súťažiach, ako keby to mal zisťovať až pri hľadaní zamestnania.“

A nebolo by lepšie a správnejšie zmeniť pravidlá a kritériá „súťaží“ (a aj nášho života) **tak, aby boli skutočne spravodlivé?** Argument, že život je nespravodlivý a my sa s tým máme zmieriť a navyše tomu prispôbiť aj svoj život a svoje myslenie, je nielen nesprávny, ale aj neetický. Svedčí to o tom, akoby tí, čo ho obhajujú, „ochoreli“ na nespravodlivosť... Vari argumenty typu „**tak to je – a práve preto**“ (bez ohľadu na obsah danej skutočnosti a potrebu jej zmeny), svedčia o hlbokomyseľnosti ich autora? Nahradíme stresujúcu prípravu žiakov na rôzne súťaže pokojnou prácou na sebe samom, dajme priestor záujmovej činnosti a zábavným hrám, pri ktorých si každý overí svoje schopnosti v porovnaní s pozitívnym a výchovne vhodným modelom. Zrušme všetky testy, ktoré dokazujú žiakom ich neschopnosť a nevedomosť! Nenúťme ich učiť sa niečo, čo nikdy nebudú potrebovať! Nech si sami nájdu činnosť, ktorá ich bude baviť – budeme prekvapení, koľko sa pritom naučia! **Tom Hodgkinson** o tom píše: Tu vidíme základy ideológie školského systému, v ktorom vzdelanie je dobré do tej miery, pokým uľahčuje vymývanie mozgov a pomáha jednotlivcovi hrať svoju úlohu v komerčnom svete. Učitelia deti len pripravujú pre trh práce, čím produkujú malé poslušné, pracovité včeličky, ktoré budú pripravené na zotročovanie megakorporáciami a ktoré sa domnievajú, že je to sloboda.(79) A ďalej pokračuje Škola, ktorá uplatňuje žiacku samosprávu, odstraňuje prvok vonkajšej autority, žiaci sami hlasujú o pravidlách, čím sa ušetrí mnoho času. Keď sa deti chcú učiť, učia sa oveľa rýchlejším tempom. (86)

Na piatu námietku, ktorá hovorí, že *mnohé súťaže sa obmedzujú na otázky s výberom odpovede alebo s krátkou odpoveďou, čím je znemožnené pýtať sa na hlbšie veci a nie je priestor, aby žiak prejavil svoju tvorivosť, autor uvádza tento protiargument:*

„Je dobré, že existujú rôzne typy súťaží, ktoré sa navzájom vhodne dopĺňajú. Osobne sa mi veľmi páčia rôzne projektové súťaže, žiacke vedomostné súťaže typu SOČ, ktoré vyžadujú dlhodobú prácu na nejakej téme, žiaci vypracovávajú „veľmi široké odpovede“, a je priestor pre ich tvorivosť a vzájomnú spoluprácu.“

Podľa nás nie je dostatočne preskúmané, do akých súťaží sa žiaci zapájajú pod tlakom (rodičov či učiteľov) **alebo z vlastného záujmu a celkom dobrovoľne.** To, že rôzne súťaže (vymyslené dospelými) existujú ešte neznamená, že sa ich žiaci zúčastňujú rovnomerne a že jeden žiak sa zapája do množstva rôznorodých súťaží. Znamená to len, že je žiakom daný priestor... Ale tento priestor si môže vytvárať aj každá škola sama podľa vlastných podmienok. Oveľa väčší priestor pre tvorivosť a vzájomnú spoluprácu žiakom poskytuje možnosť zapájania sa do činnosti žiackej školskej samosprávy, kde sa môžu učiť sami organizovať svoje vlastné hry a súťaže (bez postranných komerčných cieľov). Nie je správne, aby im ich organizovali dospelí podľa svojich požiadaviek... Väčší priestor im tiež poskytuje činnosť v rôznych záujmových krúžkoch, ktorá je na rozdiel od súťaží pravidelná a dobrovoľná (žiak je na súťaž často vybraný učiteľom a zúčastňuje sa jej prevažne v čase vyučovania).

Teraz sa hlbšie venujme myšlienke zo štvrtej námietky, spýtajme sa a odpovedzme na otázku: **Kto chce vyhrať?** Túži každý človek (dieťa alebo dospelý) naozaj s niekým súťažiť, alebo je do toho cieľavedome nútený? Akí sú ľudia, ktorí takúto túžbu naozaj pociťujú? Je potreba súťažiť ešte niečím iným než potrebou mať reálnu moc a cítiť ju nad inými? Z čoho taká potreba vyplýva a ako k nej človek „prišiel“? **Chmelár** odkazuje pseudomoralistom, ktorí namietajú, že človek musí mať „zdravú“ ctižiadosť, musí sa vedieť predierať spoločenským rebríčkom, že je to jeho prirodzená vlastnosť toto: „*Áno, usilovať sa o moc je prirodzené tak, ako je prirodzený vlk bojujúci o vládu nad svorkou.*“ (99)

Súťaživosťou na komerčnom základe ťažko vychováme v deťoch „to najlepšie“. Táto forma výchovy a vzdelávania nemôže napomáhať naplno rozvinúť ich intelektuálne a ľudské vlastnosti, ale naopak ako vyplýva aj z tabuľky, vnáša do vedomia nedôveru, nepriateľstvo, povýšenectvo, neistotu, nezdravé sebavedomie, neochotu pomáhať a neschopnosť spolupracovať.

M. Donovalová vyjadruje svoje stanovisko: (upravené)

Súťaživosť	Spolupráca a podpora
Nezáleží mi na výkone, ale na víťazstve.	Snažím sa urobiť to najlepšie, ako viem.
Musím byť najlepší a nikomu nepomôžem.	Teší ma pomáhať a skúmať veci spoločne.
Nič nové radšej nikdy neskúšam, aby sa mi nesmiali. Nechcem pomoc.	Vždy skúšam nové zaujímavé veci. Ak neviem, poprosím o pomoc.
V čom nevynikám, to nerobím.	Chcem sa zlepšovať vo všetkom.
Som super a každému to ukážem.	Robím všetko, lebo ma to baví.
Chcem kamarátov, ktorí sú horší, aby som bol vždy lepší.	Kamarátim sa so všetkými. Od každého sa môžem niečo naučiť.
Závidím každému, kto je lepší. Som nespokojný, keď nevyhrám.	Mám rád sám seba aj ostatných. Každý má v sebe niečo dobré.
Ostatných nepotrebujem. Chcem všetko dokázať sám.	Ostatní majú tiež dobré nápady.
Ostatní sú moji potenciálni nepriatelia, lebo môžu byť lepší.	Všetci môžu byť moji priatelia, sme rovnako dobrí.
V snahe o výhru dokážem aj klamať. Viem iným ublížiť, aby nevyhrali.	Čestnosť, priateľstvo, a láskavosť sú najdôležitejšie pre dobro všetkých.

Vyvyšujem sa nad ostatných tým, že v niečom vynikám.	Cítim sa rovnocenný s ostatnými. Viem, že všetci sme veľmi rozdielni.
--	---

Burjan vidí v organizovaní súťaží ešte tieto ďalšie pozitíva:

- detskej psychike je hravosť a súťaživosť vlastná (najmä v mladšom školskom veku), je preto rozumné ju motivačne využiť na intelektuálny rast žiakov,
- vďaka súťažiam už bolo odhalených veľké množstvo talentov, celoživotne nasmerovaných na úspešnú vedeckú dráhu,
- súťaže žiakom rozširujú obzor za hranice školského učiva,
- súťaže rozširujú obzor aj učiteľom, ktorí objavujú nové spôsoby, ako žiakov motivovať,
- súťaže sú cennou zámkienkou na to, aby žiaci ďalej komunikovali o téme súťaže či o konkrétnej súťažnej otázke.

Podľa nášho názoru môžu byť súťaže z výchovného hľadiska prínosom, ale musia spĺňať tieto základné požiadavky:

- ❖ **dobrovoľnosť** – žiaci by sa mali každej súťaže zúčastniť bez akéhokoľvek vonkajšieho nátlaku spolužiakov, učiteľov, rodičov alebo organizátorov, na základe vnútornému záujmu a nie manipuláciou pre záujmy iných
- ❖ **výchovný obsah** – aj forma súťaže musia mať taký výchovný cieľ, aby odmenou za účasť bola zábava, radosť a potešenie, pomoc inému, získanie nových poznatkov, spoznanie nových kamarátov, prekonanie seba samého, kde nikto nesmie byť „porazený ani potrestaný“
- ❖ **spravodlivosť** – súťaž musí mať jednoduché pravidlá, ktoré si schvália žiaci na základe diskusie alebo predchádzajúcich skúseností a o výsledku by mala rozhodnúť žiacka porota
- ❖ **spôsob a formy hodnotenia** – do hodnotenia musia byť zapojení žiaci, ktorí podľa vopred určených kritérií spoločne zhodnotia (porota, ktorú si sami zvolili), čo sa im páčilo, čo nepáčilo, čo zaujímavé sa naučili, čo prežili a aké mali pocity, či bol priebeh súťaže spravodlivý, či sa nenučili, čo bolo vtipné, zároveň sa môžu naučiť pracovať s dotazníkmi a vyhodnocovať prieskumy
- ❖ **tvorivosť** – túto požiadavku zabezpečíme jedine tak, že si súťaž vymyslia sami žiaci, sami si ju zorganizujú aj vyhodnotia – dospelí by im na to mali vytvárať podmienky a postupne ich to naučiť
- ❖ **nekomerčnosť** – cieľom ani prostriedkom súťaže, ktorej sa deti zúčastňujú, nesmie byť finančný zisk nikoho zo zúčastnených (súťažiacich ani organizátorov)

Aby sme predišli negatívnym a manipulatívnym **zámerom a dôsledkom „výchovy“ k súťaživosti**, mali by sme si častejšie uvedomovať jej vplyv na vzájomné vzťahy a rozvoj ľudských hodnôt. Máme ale aj inú alternatívu – výchovu k dôvere, vzájomnej podpore, spolupráci

a pomoci a tiež povzbudzovanie od učiteľov, rodičov a aj medzi deťmi samotnými. Práve tento spôsob rešpektuje a rozvíja vnútro človeka a jeho schopnosti. Je oveľa citlivejší a vnímavejší. Táto cesta je podľa Donovalovej náročnejšia, vyžaduje si oveľa viac pozitívnej energie, tvorivosti, trpezlivosti a dôveru všetkých zainteresovaných. Potom však motivuje oveľa silnejšie a dlhodobejšie, pretože túžba človeka po láske, porozumení a pravde je v ňom veľmi silná a hlboká.

Mgr. Jarmila Blažeková

Bratislava, august 2010

Literatúra a odkazy:

Burjan, V. 2009. Žiacke súťaže – pomáhajú alebo škodia? Bratislava: Exam testing, spol. s.r.o. In: Dobrá škola. č.2, október, s.10-11. <http://www.dobraskola.com>

Donovalová, M. 2007. Ako vydolovať z našich detí to najlepšie. <http://www.rodinka.sk/index.php?id=391229>

Hodgkinson, T. 2009. Líný rodič. Brno: Jota. 1. vydanie. 248s. ISBN 978-80-7217-665-6

Chmelár, E. 2003. Svet nie je na predaj. Bratislava: Eko-konzult.1. vydanie. 184s. ISBN 80-89044-91-3

Keller, J. 2003. Nedomyšlená spoločnosť. Brno: Doplněk. 4. vydanie. 128s. ISBN 80-72-39-091-0

Liessmann, K.P. 2008. Teorie nevzdělanosti. Praha: Academia. 127s. ISBN 978-80-200-1677-8